

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én másfél íven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frrtal fizethetnek elő, féléves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és értékküldemények az
Erdélyi Gazda

kladó-hivatalához
czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatról a kladó hivatal ád felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök **Szabó József; Dr. Berde Aron, Br. Jósika Sámuel, Szabó Sámuel, Vörös Sándor;**
felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos.**

Tartalom: Havi emlékeztető: márczius. — A cukorrépa Erdélyben (G. V.) III. — Burgonya termelési értekezlet febr. 24-én — Nagy vagy kis hordó? — Az ugar fogalma. — Olcsó rozskorpa. — A kőbányai sertésüzlet 1888-ban. — Egyleti mozgalmak: Maros-tordai gazd. egylet vál. ülése. — Piaczi árak. — Hirdetés. —

Havi emlékeztető.

Márczius.

Ház és udvar. Eddig rendbe nem hozott gazdasági eszközök: eke, borona, fogas, henger, magtakarító, porhanyító — kijavítandók.

A gazdasági személyzet liszttel ellátandó, nehogy a sürgős tavaszi munkaidőben malombajárással dologidőt mulasszanak.

Vetőmagot rostáltatunk, vagy ha nincs: sietve beszerzzük.

Mindazon ügyeket kiegyenlítjük és elintézzük, melyek a gazdaság vezetőjét a bekövetkezendő tavaszi munkától elvonhatnák.

Szántóföld. Hóolvadás után, mihelyt a föld fagyja fölegedt és a talaj elérte a kellő szárazsági fokot, szántáshoz, vetéshez fogunk. Legelső sorban az őszi ugarok vettettek be. Általános szokás az őszi ugarra vetett magot egyszerűen befogcsolni, mindenesetre célszerűbb hatvasu (Benkő-féle) magtakaróval a fogas munkáját helyettesíteni.

Vethetünk tavaszbuzá, tavaszrozsot, árpát, zabot, tavaszrepcét, mustárt, borsót, disznóbabot, burgundi répát, festő rezedát és festő csülleget; takarmánynak pedig zabos bükkönyt. Luczernamagot árpával, zabbal, mint védnövénynek kell vetni, de egy negyeddal ritkábban.

Az őszi vetések nagy figyelemben részesülnek; laza állományu homokos vagy felette trágyás talajok, továbbá szelnek fekvő oldalas helyek meghengereztetnek, ezzel a fagy által felszívott és a talajban lazán álló növénygyökerek a földbe visszanyomtatnak és a kiszáradástól megóvatnak.

Kötött, eső és hó által összenyomott, megkérgesedett talajokban az öszvetés megfogasoltatik, ne sajnáljuk a foggal kitépelt néhány buzaszálat; ez a fogasolás után be-

következendő bokrosodás és bujább fejlődés által tiszteren térül meg. Minél sajnálatraméltóbb külszint mutat tavaszkor megfogasolt öszivetésünk, annál inkább sikerült mivelettünk.

Rét és kaszáló. Nedves időben minden legeltetés szigoruan tiltatik. Árkok kijavítandók vagy újra ásandók, hogy az utról senki be ne térhessen. Vakondturások és hangyatelepek elhánytatnak. Ha időnk engedi és a rétnak, kaszálónak vize nyőssége nem nagy, akkor fogasoltassuk meg hosszába, keresztbe.

A mesterséges, valamint a természetes kaszálónon mutatkozó foltos és hiányos helyek fűmagvakkal vagy szénamurvéval hintetnek be.

Allattenyészés. Legnagyobb gond a nehéz munkát végző jármos ökrök rendes élelmezésére fordítatik.

Az igás lovak boronálásra, fogasolásra használtatnak mert gyorsabban lépnek, tehát a borona fogához nagyobb erővel ütközik a rög és így jobban omlik és takar.

A ménes és gulyabeli marha már kezdi unni a szalmát és töreket, tehát a melegebb napok beálltával a szénaadag szaporítottatik.

Az apaállatok abrakjának egy harmadát árpadarával helyettesíthetjük.

Kanczák fedezetése megkezdendő.

Hizott ökrök eladásra kerülnek.

Bivalok is jobb élelmezésben részesüljenek, nehogy elgyengüljenek. Az elgyengült bival ritkán és nehezen kap lábra.

A juhász éjjel-nappal az ellős anyajuhok között tartózkodik, nehogy a bárányokban kárt valljunk.

A gazdasszonyok a szárnyas állatok körül foglalatokodnak, azok helyes és elegendő élelmezésére ügyelnek, mert csak így tojnak korán és sokat.

Szőlő. A mint az idő engedi, karózni kell, még pedig ügyelettel arra, hogy a tőkétől egy arasznyira és ha lehet, mindig a régi lyukba szurassék a karó, nehogy a szőlő gyökerét sértjük és a sorok egyenességét megzavarjuk.

Ha nagyon kedvező idő jár, a venyige felhuzását és kikötözését végrehajthatjuk; e részben általános szabály, hogy minél előbb tehetjük, annál jobb. A karikás mivelelnél az ősszel termőnek hagyott két vesszőt — magfát

— nyakánál a karóhoz kötve, a jobb kéz két uja közt vi-
gyázva végig ropogatva, akkora karikát kötünk északról
délnek, hogy annak átmérője 45 cm-nél nagyobb ne legyen
és mindig arra kell igyekezni, hogy a karikának alsó része,
ha lehet, egy arasznyira essék a föld színétől.

Kötözésre legzélserűbb a nem igen vastag fűz vessző.
Guyot szerint a vesszőt ilyenkor csak függélyesen kell a
karóhoz kötni, még pedig a gyengét rövidebben, az erőse-
bet pedig hosszabban.

A csapos és tőkés miveletnél a maga módja szerint,
egy vagy több szemre, minden fa visszavágatik.

A kikötésre közvetlenül jön a nyitás, mely minden
rendszerrel — kivétel nélkül — abból áll, hogy a tőke
mellől egy arasznyi mélyen a földet elhuzzuk és a tőkét a
földszinti szakállgyökerektől éles késsel simán töből megta-
karítjuk. Ennek az a haszna, hogy a növényt nem engedjük
a föld színéhez közel gyökerezni, rovására a valódi mély
gyökereknek, mert ama felületes gyökerek sem a nagy me-
leggel, sem a hideggel nem daczolhatván, szőlőnkét könnyen
baj éri. Aztán minden mélyebb kapálással megsérthetjük.
Végre a fedéskor könnyebben hajlítható a fa, ha tövét nem
feszítik haszontalan gyökerek.

E hónapban megkezdhető az új telepek ültetése is,
ugy, miként a szakkönyvekben terjedelmesen tárgyalva van.

Pincze. A pinczében a hordókat szorgalmasan töltögetjük és úgy a
tele, mint az üres edényeket tisztán tartjuk. Az új borok
második lehozását megkezdjük, melyet most már zártan,
legzélserűbben borszivattyúval végezhetünk.

Gyümölcsös. Ha a föld annyira ki van engedve, hogy jégtücskék
benne nincsenek, lehet már fát ültetni. Ha ősszel a gyü-
mölcsfák körül a föld nem volt felásva, azt most kell meg-
tétetni. Azon gyümölcsfáknak, melyek roszfajtájú gyümölcs-
cselel vannak beoltva, átoltása jobb fajtákkal most történik.
A fátörzseken a fagy által okozott sértéseket gondosan el-
távolítjuk és a sebeket viasz vagy agyag és marhatrágyake-
verékből készült tapasztal bekenjük. Vénebb fákról a szá-
raz galyak lemetszését bevégezzük; a gyengébb növésű ága-
kat visszanyessük rövidebbre, hogy erősebb jövőst hajtsanak.
Az ártalmas rovarokat pusztítani kell. A hernyófészkek sze-
dését e hó elejével okvetlenül be kell végezni, különben, ha
az idő kimelegszik és felélednek, levelek hiányában a virá-
gok- és levélrügyekben nagy károkat okoznak. A gyümöl-
csösben található száraz galyakat és leveleket kihordatjuk
és gondosan elégetjük, így a netán rajtuk és a beteges fákon
található rovarálcák megsemmisíttetnek.

Faiskola. A fiatal csemeték metszése bevégeztetik. Az ősszel alvó
szemre szemzett fák szemzései, ha megfogamzottak, a vadfák
a nemesített szemzés felett 6—10 cm magasságban vissza-
metszetnek és a nemesített szem feletti rügyek gondosan
eltávolítatnak. Az oltás megkezdetik, sorban cseresznye,
meggy, szilva, alma s körtefákon. Ha kell új táblákat ren-
dezünk és ezeket vadfákkal ültetjük be. A téli oltások ki-
ültetendők. A metszés és oltás bevégezése után a föld jó
mélyen felkapáltatik vagy felásatik. A gyengébb vadoncok
átültetendők. Ribiszke és egres dugványokat, ha még eddig
nem történt, elültetjük. Birs és Sz.-Iván alma gyöksarjainak
kiszedését, ugyszintén azokból bujtások készítését most vé-
geztetjük. A csiráztatott famagvak elvetetnek.

Konyhakerti. A föld ásása, ha az ősszel nem végeztetett be, most
folytatatik és bevégeztetik. Borsó, salátafélék, vöröshagyma,
párhagyma, nemkülönb a gyökernemű főzelékek, petrezse-
lyem, murek, vöröscékla, továbbá a hónapos retek, tavaszi
spenót veteményezhetők. Spárgagyökér ültetésének és spárga-
mag vetésnek is itt az ideje. Őszi spenót, földi eper, fejes

salátáról a téli takarót eltávolítjuk és ha a fagy a földből
kiemelte volna, visszanyomogatjuk őket. Dinnye, ugorka,
paszuly számára a meleg ágyak készítését folytatjuk. Ká-
posztafélék, zeller, paprika, paradicsom, hagymapalántoknak
új melegágyak készíttetnek. A magnak való és házi haszná-
latra eltett gyökernövények a rothadástól óvandók, a megrom-
lott részeket róluk gondosan eltávolítjuk.

Bizskert. A földmunkákat: ásás, átforgatás és trágyakeverés vé-
geztetjük; a virágágyak beosztása és körülszegélyezése, ugy
a szegélyezett ágyak tisztítása megkezdetik. Az utak kijavít-
tatnak, kavics és homokkal meghordatnak. Összel trágyázott
gyepekről a trágya legerblyéztetik, a rosz és foltos gyepek
kijavítatnak. A rózsákat kiszedjük, visszametszjük és
felkötözzük. Szabadon telet hagymás és gumós növényekről
a téli takarót el kell távolítanunk, ezt óvatosan tegyük, ne-
hogy hajtásaik megsérüljenek. Nyári virágok: viola, ősz-
rózsa, szegfű, császárszakáll stb. melegágyakban elvetendők.
Meleg- és hidegházi növények mag, szétosztás és dugványo-
zás által szaporítatnak; ezeket melegágyba kell tennünk.
Georginák szaporítás végett melegházakba tétetnek. Meleg-
házak nedvesen és melegebben tartatnak, a hidegházak el-
lenben többször szellőztetnek. Este jegytáblákat készíttetünk
és kosarakat fonatunk.

Erdészet. F ő h a s z n á l a t. A szálfák tutajozására és a tűzifa le-
usztatására különös gond fordítandó; kihasználása megfelelő
munkaerő beszerzése által biztosítandó. M e l l é k h a s z -
n á l a t. Az erdőritkítás megkezdendő, szurokgyűjtés, mész-
égetés folytatandó és a sorközi használatra szánt területek
kijelölendők. E r d ő v é d e l e m. A mult havi teendőknél
kívül, az árvizek által okozható károokra is figyelem fordít-
tandó, az erdőszéleket pedig az irtások megakadályozhatá-
sáért gyakran bezárjuk. E r d ő m i v e l é s. Melegebb vidé-
keken a vetés, ültetés és dugványozás megkezdhető. V a d -
á s z a t e hónapban a szalonkákra és fajdkakasokra szo-
ritkozik. —

A cukorrépa Erdélyben.

III.

**Gyár és gazda. Sacharin. Termelési kísérletek. Vetés forgó.
A répauntság.**

(GV.) Midőn egy közelünkben alakuló gyár vállalata az
először kikötött 5000 hold termelési területről 2—3000-re
szállott le, többen ezt bizonyos kárörömmel fogadták!

Megvalljuk, nem tartjuk okvetlenül szükségesnek, hogy
egy cukorgyár óriási nagy legyen! Ha Németországban,
legnagyobb számmal a körülbelül 2000 hold termését fel-
dolgozó cukorgyárakat találjuk, ha Szulyovszky József or-
szággyűlési képviselő ur (a „Nemzet“ mult évi decemberi
számának egyikében) szintén 1500—2000 holdat talál leg-
megfelelőbbnek, akkor nincs mit busulnunk a fent említett
számadaton, kivált akkor nem, ha a gyár ugy lesz beren-
dezve, hogy üzemét szükség esetén az eredetileg számba
vett területre is kiterjeszthesse.

Mindeddig már annyit beszéltünk a gyárról és még
oly keveset a gazdáról, hogy szinte gyanuba foghatnak,
valjon nem az előbbinek érdekében fogtunk-e tollat? Bizo-
nyára nem, de ha a gyár prosperálására fektetünk súlyt, ez
azért van, mert e nélkül a gazda sem juthat zöld
ágra: a tespedő vállalat őt is pangásra itéli, a bukó gyár
magával ragadja, vagy mindenesetre érzékenyen károsítja.

Másutt (Cseh- és Németországban) a közös érdekek akként jutnak érvényesítésre, hogy maguk a répa termelő gazdák egyszersmint a gyárnak is részvényesei! Kellő tanulmány és alapos kísérletezés után mi is követhettük volna ezt az utat, hiszen még a befektetésre is került volna tőke: a regale! De már ezen egyelőre túl vagyunk, addig legalább, míg a vállalkozás oly sikeresnek nem bizonyul, hogy a magánversenyt is felkelti. —

Azon „hivatalos“ gyárak, melyeknek szerződési tervezetei kezeink közt jártak, mind meg annyi tíz évre köti le a termelő gazdát, miglen a hatvani gyár csak 5 évet követel. Tekintélyes gazdák még ezen határidőt is sokalják, hanem évről évre kívánnak alkudni, mint a csehek, németek stb. A hosszabb terminus nemcsak a gazda szempontjából válhatik károssá, — hiszen mennyi változás adhatja elő magát a gazdaságban 5 — 10 év alatt; — hanem még a gyáros is tetemes hátrányát érezheti iparának véletlen fejlődésével. Csak egy példára akarunk hivatkozni: a sacharin felfedezésére. A sacharin kátrányból készülő benzinkivonat (Benzoësav-Sulfinid), 280-szor édesebb, mint a cukor és annyira erőteljes édességű, hogy még 70,000-szeres hígításban is ize tisztán érezhető. A váratlan vendég nagy forradalmat idézett elő az édes anyagok iparában, üldözőbe is vették — a kormányok és hatóságok (lásd a francziát, németet és Bécs városát), először azért, mert adómentes (még nem értek reá megadóztatni!) másodszer mert — egészségtelen! Természetesen az utóbbi körülmény döntött, használatának tilalmazása megtörtént, vagy folyamatban van és így a cukorgyártás megmenekül egy veszélyes versenyzőtől. Ha azonban az egészségügyi indok nem volna elég, már készen van a német cukoriparegylet kérvénye, mely szerint 36 forint adóval kívánja megterhelhetni a sacharinak — kilóját, mert „édességi ereje“ ezen adótételnek felel meg. A mozgalom kétségkívül igen érdekes és annyit már előre lehet jósolni, hogy az államkincstár semmi szin alatt sem lesz a vesztes!! —

Ott, a hol mint nálunk, biztos termelési adat nem létezik, némi vizsgálatot lehetne talán találni egy kiváló practicus gazdának azon szavaiban, hogy „lehet és van hazánknak sok oly vidéke, hol a cukorrépa meg nem terem oly minőségben, melyet a gyártás kíván; de oly vidék, hol a takarmányrépa megterem a — szeszgyártásra alkalmas cukorrépát is elő fogja állítani, kivált, ha a gazda maga a gyáros is.“ — Ez a nézet azonban, bármily kecsgetően hangozzék is, nem állhat meg az általános tapasztalat ítélőszéke előtt, mert éppen ellenkezőleg: a takarmányrépa cukortartalma nem ad felvilágosítást az ugyanazon területen termelt cukorrépa százalékos tartalmáról; de nem is adhat, mert hiszen ott a nagy mennyiséget kívánjuk, a mi a minőség rovására esik. Ha például a takarmányrépa 6—8% cukrot ad, nem következtethető, hogy a cukorrépában 15% legyen. Itt azonkívül a nem-cukor alkatrészek is figyelembe veendőek, a mire a takarmányrépa elemzésénél tekintettel nem vagyunk. Azt a kérdést,

hogy lehet-e valamely vidéken biztos sikerrel cukorrépát termeszteni? csakis pár évig folytatott termelési kísérletek alapján dönthetjük el, a midőn a termésből kiválogatott középnagy répákat úgy a cukor, mint a nem-cukor tartalomra alaposan megvizsgáltuk. Fűdolog tehát: terem-e oly minőségű cukorrépa, a melynek feldolgozása nyereséget ígér? mert valamely talajnak jó, sőt kitűnő minősége még egyáltalában nem biztosít arról, hogy jó cukorrépa teremjen rajta! De még tovább megyünk és szakértőinkre támaszkodva azt mondhatjuk, hogy akárhányszor oly talaj, mely gabona s egyéb termények előállítására kiválóan alkalmas, cukorrépának nem való; mert bár mennyiség tekintetében nagyon kielégítő termést ad, minőségre s nevezetesen cukortartalomra nézve nem terem megfelelő répát. Sajátságos és jellemző körülmény különben az, hogy oly talajon terem a legjobb cukorrépa, a mely már nagyon régen mivelés alatt áll: az u. n. őserőben levő talajok nagy gyökerű, de cukorban szegény répát produkálnak; már pedig a répa cukorgazdagsága annak nagyságával bizonyos arányban áll s a tapasztalás azt mutatja, hogy az egyes cukorrépák nagysága akkor, ha sulyuk nem haladja túl az 1—1½ kilót, a gyáros érdekeinek leginkább megfelel. —

Felette fontos azon kérdés is: minő állást adjunk a répának a vetés-forgóban, mert hogy a cukorrépát rendszer turnusban kell mivelni, az még vita tárgyát sem képezheti! E kérdéssel együttesen megoldást nyer az a másik is, hogy alkalmas földünknek hányadrészét vessük be cukorrépával? A Nagy-Ényeden megjelenő „Közérdek“-ben Reoli ur 25—30%-ot ajánl, a mi egy kissé sok; miglen a már idézett Szulyovszky József országgyűlési képviselő ur szerint tapasztalt gazda földjének csak egy hatod részét fordítja cukorrépára. Igen sok függ természetesen a miveléstől, trágyázástól és itt azon nevezetes tényre bukkanunk, hogy míg „hivatalos“ gyáraink szerződése az istállóí trágyát még az előveteményhez sem engedi alkalmazni: addig a morvák, csehek stb. magát a répa-földet gánéjazzák meg, természetesen jókor ősszel szántva azt alá. Ugyanitt — és Németországban is — előfordul, hogy a terület két harmadrésze van cukorrépának szánva, sőt a répa némely gyári gazdaságban háromszor következik egymásután! Hogy e tulhajtás előbb-utóbb megtermi keserű gyümölcsseit, az bizonyos és épen azért ezen példa követését legkevésbé sem lehet ajánlani!

Néhány gyakorlati eset különben leginkább felvilágosíthatja a kérdést; így például a diószegi cukorgyár (Pozsony megye) a következő három vetésforgást alkalmazza:

1. Bükköny.
2. Búza istállóí trágyával.
3. Cukorrépa műtrágyával.
4. Árpa „
5. Cukorrépa „

6. Árpa istállóí trágával.

7. Czukorrépa mű „

Itt a répa a területnek 43%-át foglalja el.

A másik, 5 éves forgó, a következő:

1. Bükköny.
2. Búza istállóí trágával.
3. Czukorrépa mű „
4. Árpa „ „
5. Czukorrépa „ „

A területnek itt 40%-a van igénybe véve.

Végre az utolsó, négyes forgó:

1. Bükköny istállóí trágával.
2. Búza.
3. Czukorrépa műtrágával.
4. Árpa.

Itt 25% a répaterület.

Meg kell jegyeznünk, hogy az eredetileg 10 cmtrny (4") termőföldréteg fokozatosan 20—23 cmre (8—9") lett mélyítve, ezen mivélés, a gőzeke behozatala után, még 30—35 cmre (12—14"-re) fokoztatott!!

K. G. földbirtokos ur a következő négyes forgókat ajánlja:

1. Trágyázott takarmány.	1. Zab.
2. Búza (vagy rozs).	2. Czukorrépa.
3. Czukorrépa.	3. Búza lóherrel.
4. Árpa.	4. Lóher.

Nincs ugyan megmondva, de magától értetődik, hogy a répa mindkét forgóban erős műtrágyázást kap. A második forgó azonban határozottan kifogásolandó; először azért, mert a zab rozs elővetemény, miután a répával (mint alább kifejítjük) egy közös nagy ellensége van; másodsor, mert czukorrépa után őszi búzát tenni semmi szín alatt nem helyes; miután sem egyiknek, sem másiknak nem végezhetjük el becsületesen a munkáját! De e vetés forgó igen könnyen kiigazítható a következő módon:

1. Buza (ha szabad, istállóí trágával)
2. Czukorrépa műtrágával.
3. Árpa lóherrel.
4. Lóher.

Való, hogy a kiigazítás a zab kihagyásával történt; de répának való földben miért termeljünk zabot, mikor az kevésbé jó talajon is diszlik; ha pedig valaki minden áron akarja, úgy a zabot a 3-ik évbe téve, arra is egészen bátran reávetheti a lóheret.

Ugyanazon t. barátunknak köszönhetjük a következő „luczerna“ forgó közlését, mely azonban inkább a magyar alföldnek látszik szánva:

1. Fekete ugar istállóí trágával.
2. Dohány.
3. Czukorrépa műtrágával.
4. Árpa luczernával.
5. 6. 7. 8. Luczerna.
9. Buza istállóí trágával (?)

10. Czukorrépa műtrágával.

11. Zab.

Ismét rossz helyt alkamatlankodik az a szerencsétlen zab! Jegyezzük meg egyszer s mindenkorra, hogy a zabnak a czukorrépát sem megelőznie, sem követnie nem szabad! A felhozott példában különben a répa a területnek 18%-át foglalja el, a mi valamivel több egy hatodnál.

Végre ugyanazon forrásból következő turnust közöljük, mely sokoldalúsága által tűnik ki:

1. Takarmány istállóí trágával.
2. Buza.
3. Czukorrépa műtrágával.
4. Árpa lóherrel.
5. Lóher.
6. Buza.
7. Hüvelyes istállóí trágával.
8. Zab.

E beosztást következőleg óhajtánók megváltoztatni: a 2-ik évben jönne buza helyett rozs, melyet a répa előveteményül kiválóan szeret; a 6-ik évben megmaradna a buza, de a trágát itt kellene adni, végre a hüvelyes helyett a 7-ik évben jó volna a pityóka (burgonya). E forgóban szerepel a répa az eddigiek között legkisebb arányban: 12 1/2%-al, vagyis a területnek egy nyolczadával.

E helyen látjuk szükségesnek felemlíteni, hogy a répának számtalan ellensége van, úgy a növényi, mint az állatvilágból. Nem terjeszkedhetünk ki ezekre egyenként — hiszen az erdélyi gazdasági egyesület által kiadott és sajtó alatt levő „Vezérfonal“ ismerteti őket rendre — de okvetlenül fel kell sorolnunk azokat a férgeket, melyek a vetésforgót befolyásolják és sokszor magát a termelést is meggátolják! Az u. n. répauntság t. i. — mely abban nyilvánul, hogy az eddig bőventermő répatalaj hozama lassan lassan hanyatlik, sőt majdnem egészen szünetel — a nematodák nagytömegű fellépésének következménye, melyek a répát elpusztítják, illetve megrothasztják. A veszteség annyira mehet, hogy az átlagtermésnek alig kapjuk egy ötödét, a czukortartalom pedig néhány százalékra száll le. Minél többször vagy minél sürűbben fordul meg a czukorrépa ugyanazon a földön, annál nagyobb lesz a nematodák által okozott kár és miután a répán kívül leginkább a zabot szeretik, zab répa után vagy megfordítva természetesen e veszélyes ellenség meghonosulásának és terjedésének kedvez! Hogy a répauntság oka nem a talaj, hanem ezen alig látható picziny állatkák, azt Dr. Kühn, a hallei egyetem gazdasági karának nagytudományu tanára több ízben az által bizonyította be, hogy a nematodákat közvetlenül a répaföldön helyezve el, az untság jelei és a hozam csökkenése azonnal beállottak. A nematodák különben a fonálférgekhez tartoznak, ahhoz a családdhoz, mely a káros trichineknek is őséül szolgál. Némi vigaszt találhatunk abban, hogy tudtunk szerint Magyarországon még eddig czukorrépán nematodákat nem találtak, csakis za-

bon; mely utóbbi felfedezést Linhart György a magyaróvári gazdasági akadémia tanára tette a Dunántul egyik megyéjében. —

Burgonya termelési értekezlet 1889.

febr. 24-én.

Tartatott az erdélyi gazd. egyesület alelnöke Szabó József elnöke alatt, jelen voltak: Báró Bánffy Ernő, Dr. Szentkirályi Ákos, Balla Pál, Gróf Mikes Miklós, Sigmond Dezső, Gáál Elek, Báró Bánffy Jenő, Dr. Békéssy Károly, Szentgyörgyi Lajos, Gajzágó Tivadar, Weiss Mór, Nagy Lajos, Benkő Mihály, Jakab László, Ritter Gusztáv, Kondász Ferencz, Nagy Dániel, Katona András, Szabó István, Gombos József, Gombos István, Szilágyi György, Tárkányi György, Kilin György, Bartha József, Kilin Miklós, Hatházi József, Hatházi Samu, Jakab György, Zágoni Sándor, Jakab Márton, Márton József, Szabó József, Szabó Péter, Szabó Ferencz, Nagy Sándor, Tárkányi Ferencz, Török István, Katona János, Diószegi István és Mihály, Benke József, Benke Sámuel, Székely Ferencz és még vagy 20—30 kolozsvári kis gazda.

1. Elnök: Tisztelt értekezlet! Az általam közreadott meghívóból méltóztattak tudomást venni arról, hogy a mai értekezlet tárgya: a burgonya nagybani termeléséről, ennek okáról, módjairól, jövedelmező voltáról stb. szakavatott ismertetést nyújtani. Miután az erdélyi gazdasági egyesület hivatásából folyó kötelességének tartja minden működési területét érdeklő közgazdasági kérdést erélyesen támogatni, ezen burgonya termelési ágnak is nagyban való üzését nemcsak mint az ipari és gazdasági szeszgyáraknak nyers termékkel való ellátására alkalmasat; hanem mint a földműves gazdák jövedelmének emelésére és más termények jövedelmezőségének megszűnése folytán ezeknek helyettesítésére ajánlhatja! Ismeretes mindnyájunk előtt, hogy a tengerentuli termények, az olcsóbb közlekedési viszonyok, a szomszédos államok védvámjai, a tőzsdei gabona-speculáció tulterjedése a gabonával való helyes kereskedelmet bénítja. A belterjes tultermelés következtében a gabona olcsósága a napszám bérét emelte, ehhez járult még az új szeszadónak a termelő gazdákra hátrányos hatása; — mind megannyi ok, hogy a gazdák érdekeit figyelemmel kísérő szakegyletek, minden újabb termelési ágat felkarolva, avval szakszerűen foglalkozzanak és mindenestre a termelők kockázatának lehető kimelésével, azokat minden bizonytalan, kétes kimenetelű vállalkozástól visszatartsák; ellenben a kipróbált tapasztalaton nyugvó eljárást ajánlják és követésére buzdítják! És ennél fogva engedjék meg, hogy mai értekezletünk tárgyától csak pár percig eltérve, becses figyelmüket az egyesület érdekében eljárásának indoklásául a nyilvánosan tett hibáztatás ellenében lehető röviden igénybe vegyem.

A cukorrépa termelésének tárgyalása alatt az lett mondva, hogy az erdélyi gazdasági egyesület megfoghatatlanul hallgat, tétlen; — és midőn erre ezen állítás szerzőjével az

e tárgyban felhalmozott adatokat közöltem, midőn ezeknek közlését nyilvánosan elismerte; mégis hangsúlyozta, hogy rendkívüli körülmények gyors elhatározást igényelnek és az egyesület csupa aggodalmaskodásból határozott állást nem tud elfoglalni, . . .

A cukorrépa termelésének üdvös hatása elvitázhatatlan; az eltérés az egyesület és a termelésre feltétlenül buzgólkodók között csak az volt, hogy mi a tájékozatlan gazdák közönséget óvatosságra intve, felvilágosítólag akartunk hatni és nem elégedtünk meg azzal, hogy azért, mert például Porosz Szilázia éghajlati viszonyai a cukorrépa termelésre alkalmasak, tehát nálunk is alkalmasnak kell lennie; hanem szakszerű adatokat kerestünk, melyeknek beszerzése természetesen időbe került! És most, midőn minden egybegyűlt, anyagunkat közreadva, abból mindenki a consequentiákat körülményei szerint levonhatja. Az adatok gyűjtése alatt a kormány által támogatott három tervezett gyár közül kettő: a bihari és zemplénmegyei még nem létesülvén, egyedül a nagy-enyedi lépett a megvalósulás stádiumába; mely tény kötelességévé teszi az egyesületnek, hogy a vállalkozottak és kísérletezők érdekében cukorrépa termelési vezérfonalat adjon ki, (mely már sajtó alatt is van), azoknak pedig, kik szerződési kötelezettség nélkül csakis kísérletet óhajtanak tenni, ezenkívül még vetőmaggal is fog szolgálni. — Ezeket felemlítve, azt hiszem az egyesület elhárította a reája szórt méltatlan vádakot . . .

A cukorrépa és burgonyatermelés egymás mellett jól elfér, mert egészen más minőségű földet kíván a répa, mint a burgonya; továbbá a répa csak közvetlenül a vasut mellett, vagy attól legfeljebb 7 kilométer távolra termelhető haszonnal; ellenben a burgonyának szeszgyártásra nagyban való termelése szeszgyár közelében bárhol eszközölhető és így mindkét termény, mint a földet megfelelő mivélésben részesítő, az utóterményekre is jótékony hatással bír és előnyös szerződéssel közvetlen jövedelmet nyújtó, teljes mértékben felkarolandó. Hogy a burgonya nagyban való termelése szeszgyártási célokra nálunk mindeddig nem igen terjedt el, annak fő akadály a mostanig használt fajok silányságában, illetőleg a szesztermelésre nem eléggé alkalmas voltában rejlett. A helyes válfajok kellő kiválasztása, melyek úgy mennyiségileg, mint minőségileg a gazda fáradozásait bőven és mindenestre bővebben, mint ma más termények, fogják jutalmazni; — ezek lesznek hivatva a nagy termelés általánosabb felkarolását előmozdítani. Egy iparnak sincsen annyi tanácsadója, mint a gazdaságinak és kivált a szakegyletek, ha lassan is, de szakavatott, a kérdést teljesen felvilágosító adatokkal működhetnek itt közre! Ezen szempontból kiindulva, van szerencsém bemutatni Bosányi Endre urat, a „Földművelési érdekeink“ és „Falusi gazda“ szerkesztőjét, a magyar szesztermelők országos egyesületének érdemes titkárát; a ki szives lesz e tárgyról nagybecsű tanulmányait előadni.

— Értekezlet az elnöki megnyitót egyhangú helyesléssel és az előadót lelkes éljenzéssel fogadja. —

2. **Bosányi Endre** mindenekelőtt bocsánatot kér, hogy csak szabad előadást tart, mely nem annyira a termés-mikéntjére, mint annak inkább közgazdasági fontosságára és jövedelmezőségére terjed ki. Konstatálja, hogy az eddigi átlagtermés nálunk korántsem elegendő és utal nemcsak német, de már számos magyar példára is, melyek szerint a talaj és éghajlatnak megfelelő faj által igen szép eredményeket értek el; például 170 q-t holdjára! A munkaköltség a legmagasabban számítva 50 frtot nem halad meg, az átlagos jövedelem, legcsekélyebb felvétellel 14—20 frtot tesz tisztán, a mi mint minimális hozam igen megfelelőnek mondható! Megigérvén, hogy az előadottakat mielőbb írásba foglalja s az „Erdélyi gazda“ hasábjain közölni fogja; javaslatot tesz, hogy a burgonya nagyban való termelésére szükséges további intézkedések az erdélyi gazdasági egyletre bizassanak.

Elnök a tett javaslathoz hozzászólván, azt akként óhajtáná kiegészíteni, hogy a fajok megkísérelésére Kolos-Monostor is bevonassék, mely igen elűtő talajánál fogva erre kiválóan alkalmas; továbbá felszólítandók a megyei és helyi egyletek hasonló működésre; végre pedig szükségesnek tartja egy termelési utasítás és vezérfonál szerkesztését.

Dr. Szentkirályi Ákos hozzászólja, hogy a mondottak kivált a kolozsvári gazdasági egyletnek ajánltassanak figyelmébe; mert a szemtermelés már nem folyhat ily arányban tovább, miglen a burgonya több jövedelmet biztosít és hulladékaival a tejtermelést is elő fogja mozdítani.

Sigmond Dezső az előadó által felhozott számokat legkevésbé sem tartja túlzottaknak és ezt helyesli is, mert azt óhajtja, hogy csakis óvatos eljárással, biztos alapon induljanak meg a gazdák! Igaz, hogy a gőz korszakában gyors haladást kívánnak, nehogy elmaradjunk; de legjobb mégis a középut! Hivatkozik a répatermelésre, mely kellő előzmények nélkül lett inscenirozva és így nem zárja ki a csalódást. Ő saját kolozsvári birtokán már a folyó évben megkezdi a burgonyatermelést, mely czélből külön szakértő egyént szerződttetett Csehországból, — hol a burgonya igen díszlik — ki a talaj, faj és munkára nézve intézkedik. Vetőmagját ugyancsak csehországi kipróbált fajokból állítja össze, abból a költségek megtérítése mellett másoknak is kisebb mennyiségben szolgál, valamint saját szakértőjét is szívesen átengedi a közel vidéki termelőknek a megfelelő talaj kijelelésére s más utmutatások megadására. Az a kérdés már most, hogy az ekként termelt burgonyát ki veszi meg? Erre kijelenti, hogy egyedül az ő gazdasági szeszgyára 120,000 q burgonyát dolgozhatnak fel évenként, tehát többet, mint 1200 holdnak termését; azonkívül ott vannak még a többi szeszgyarak is. Kinyilatkoztatja egyszersmint, hogy a burgonya métermázsáját 1 frtjával fogja megvásárolni és hozzászólja, hogy a termelőktől sem szerződést, sem bármiféle kötelezettséget nem kíván; mert úgy van meggyőződve, hogy ha hasznát látják, örömet fogják a pityókát termelni; ellenkező esetben pedig hiábavaló az előadónak ékes szólása és az ő reábeszélése, hiába a lekötés, mert

ezt tán nagy kinnal teljesíteni fogják, de megszabadulva sohasem fognak többé arra még csak gondolni is!! Egy kedvezményről még biztosíthatja a kolozsvári gazdákat és ez az, hogy nékie nagymérvű trágyája származván, melyet fel nem használhat, hajlandó ebből a burgonyatermelőket bizonyos arányban részeltetni.

— Az értekezlet helyesléssel fogadja a practicus előadást és **Sigmond Dezső** urnak előzékenységéért köszönetet szavaz.

Benkő Mihály óhajtáná, hogy a gyakorlati utmutatás a termelésre minél előbb jelenjék meg, a mit legezés-szerűbben az irodalmi szakosztály könyvkiadó vállalata utján lehetne eszközölni.

Ritter Gusztáv főkertész egy elejtett szóra megjegyzi, hogy Kolozs-Monostoron nemcsak asztali fajokkal tettek kísérleteket; a sok közül megmaradt 18 faj, mely jobb eredményt adott, a hozam 128 qra is felment. Az ajánlott 1 frtos árt kevésnek tartja, mert az itteni gazdák eddig két annyiért sem állottak szóba.

Elnök azon óhajtásának ad kifejezést, hogy a helybeliekre nézve a kolozsvári, a vidékiekre nézve pedig az erdélyi gazdasági egylet titkári hivatalai vezessenek névsort, hogy ki, mennyi vetőmag burgonyát akar, illetve hány holdon fog termelni? A népszerű vezérfonál megírására az egylet választmánya fogja a legezés-szerűbbnek mutakozó intézkedést tenni. Az 1 frtos árra megjegyzi, hogy más míveléssel, tehát nagyobb termeléssel evvel is meg lehet elégedni.

Sigmond Dezső kéri, hogy a vetőburgonyára jelentkezőknek határidőül martius 15-ike tűzessék ki, különben a megrendelés elkésik, egy metermázsára loco Kolozsvár 3 frt, egy holdra 10 metermázsára kell.

— Az értekezlet e felvilágosításokat köszönettel fogadván, a helyszínen termelésre jelentkeztek:

Szabó József	Szász-Fenes	3 holddal
Báró Bánffy Ernő	Kolozs-Borsa	2 „
Gáál Elek	Mező-Kályán	10 „

Elnök kijelenti, hogy az értekezlet megállapodásait és óhajait az erdélyi gazdasági egylet február 28-iki ülésére beterjeszteni fogja s midőn a Budapestről körünkbe fátadott előadónak, ki alapos fejtegetéseivel az ügyet oly tiszta világításba helyezte, az egész értekezlet nevében köszönetet mond, —

az ülést bezárja. —

Nagy vagy kis hordó?

Sajátságos körülmény, hogy ott, hol csekély mérvű palaczkbor- és kiviteli kereskedelmet találunk; ellentétben oly országokkal, melyek az egész világot látják el borral, a borkezelés ugyan mindig tökéletlenebb, a hordók nagysága azonban evvel arányosan tetemesebb. E tény különböző okon alapul: egyszer mindig ott fogjuk a nagyobb hordót találni, hol a bortermelést inkább mennyiségre üzik, mert ekképen több bort lehet egy bizonyos pinczehelyiségben elférteni; továbbá, mert a vételnél a nagy hordó hectolitere

(kivéve az igen nagy hordót) olcsóbbá jön, mint a kisebb; végre pedig az áttöltési kezelésnél a nagy hordónál kisebb lesz a költség.

Hogy miért találunk nyugot felé indulva mindinkább kisebb hordókra? ez abban rejlik, mert a bor a kisebb tályban gyorsabban fejlődik, azaz rövidebb idő alatt érettebb izt nyer. E tényt a levegőnek a borra gyakorolt befolyása indokolja; nemcsak azon levegő, mellyel a bor a lehuzás alkalmával érintkezik, hanem főleg azé, mely a fának lyukacsain (pórusain) át jut a borhoz. Kis hordónál azonban a bornak a faburkolathoz való viszonya sokkal kedvezőbb, mint nagynál; — vagyis az egy hectoliteres hordóban a bort befoglaló faburkolat aránylag sokkal nagyobb, mint egy 100 hectoliteres hordóban, hectoliterjére kiszámítva. Mindenki ismeri a kis hordónak kedvező befolyását a bor érésére, de csak kevesen tudják mennyire elütő a bornak a hordók nagysága szerinti érintkezési felülete. St adler tanár erre nézve a következő érdekes számítást állította fel:

1	hliteres hordónál van	hlként	1.69	m ²	érintkezési felület
2	"	"	1.33	"	"
5	"	"	0.80	"	"
10	"	"	0.66	"	"
100	"	"	0.22	"	"

E kis táblázat szerint az egy hectoliteres hordóban a bor 1.69 m² felfelülettel érintkezik, miglen a 100 hectoliteresnél egy hectoliter borra csak 0,22 m² esik. Feltéve már most, hogy a bor érése csakis a fa lyukacsain át bejutó levegő folytán történék: akkor egy bizonyos bor a 100 hectoliteresben körülbelül csak 8 év múlva fejlődnek oda, mint az egy hectoliteresben egy év alatt.

Ebből az a tanúság, hogy a ki gyorsan kívánja a korbeli fejlődést, használjon kisebb hordót; holott nálunk akárhány helyen még az óriási nagy darabokban büszkélkednek! A Rajna nemes nedve 5—10. hectoliteres hordókban áll, Bordeaux gyöngye 2 hectoliternél csak alig foglal nagyobb tert és a Tokaj átalagja még ennél is kisebb. E tanúságos példák az előzmények után nem szorulnak bővebb magyarázatra. —

Az ugar fogalma.

Az „ugar“ fogalmát a magyar országos gazdasági egyesület földmívelési szakosztálya a következőleg állapította meg:

Magyarországon általában kétféle ugart ösmerünk: a tiszta, vagyis fekete ugart és a zöld ugart.

Jelző nélkül használva az „ugar“ szót, ez alatt a fekete, vagyis tiszta ugar értendő.

Tiszta, vagyis fekete ugar elnevezés alatt a szántófldnek olynemű állapotát és kezelését értjük, a mely szerint az az egész tavaszon és nyáron vetetlen maradván, megfelelő munkálatok által a következő őszi vetemény alá előkészítettik; — de legalább kétszer megszántatják. Ha ezen munkálatok elmaradnak, akkor az ilyen földet parlagnak nevezük. Ha valamely őszi vetemény vízáradás által semmivé tétetett és az árnak elvonulása után a tiszta ugar

művelésénél szokásos munkálatokban részesül, az ilyen föld tiszta ugarnak tekinthető.

Zöld ugarnak nevezzük a szántófld azon állapotát és kezelését, midőn az valamely, az utána következő őszi veteményre nézve a talaj termőrétegét kimélő, azaz annak termőképességét csak kisebb mérvben igénybevevő növényvel bevettetett ugyan, de melyről a rajta termett növényzet zölden, magtermése előtt takarítottatott le és még elég idő maradt arra, hogy a reá következő őszi vetemény elé a föld kellőleg megműveltség.

Hogy mely növények tekinthetők zöldugarnövénynek, az iránt az egyes vidékek sajátos termőföldi és éghajlati viszonyai határoznak. —

Olcsó rozskorpa.

A földmívelési ministerium 6651 sz. a. tudatja, hogy a kolozsvári, brassói és nagy-szebeni katonai élelmezési raktárakban a folyó 1889-ik évben szaporodó rozskorpára nézve a kiosztás már megtörtént.

Az 1890. évben eredő rozskorpára az egyes gazdák előjegyzéseket (50 kros bélyeggel ellátott beadványon) már most is eszközölhetnek, mely beadvány a fentnevezett ministeriumhoz lesz címzendő.

A mielőbbi jelentkezés azért is fontos, mert a rozskorpa az illető gazdáknak sorrend szerint fog átadatni az erdélyi gazdasági egylet közvetítésével. —

A kőbányai sertés-üzlet 1888-ban.

Az I. magyar sertéshizláló részvénytársaság közzétette XIX-ik, azaz mult évi jelentését, melyből a fontosabb adatokat a következőkben közöljük: felhozott 497,466 sertés (17,511-el kevesebb, mint 1887-ben); elszállított 415,573 sertés (20,344-el kevesebb, mint 1887-ben). Az ide hozott sertések értéke az elfogyasztott eleséggel együtt 25,831,940 frtra, az elszállítottaké, a készletek levonásával, 25,911,160 frtra ruhtak.

Az összforgalomban Szerbia 83,888 darabbal, Románia 21,414 dbal vett részt, az előbbi tehát 10,647, az utóbbi 3,518 dbal többet, mint 1887-ben, daczára a vámháborúnak és magas vámnak. Németországba Kőbányáról 71,811 magyar sertést vittek, vagyis 8647-el kevesebbet, mint 1887-ben; a kivitel tehát évről-évre hanyatlik; szerb és román sertést egyáltalában nem szabad kivinni.

De hanyatlik a központi kőbányai piac forgalma is rendszeresen, mit a jelentés avval indokol, hogy a vidéken hasonló hizlálók és társulatok állanak fel; másfelől, hogy egyik jelentékeny fogyasztó hely hasonlólag központi sertéspiaczot óhajt életbeléptetni.

Panaszosan említi fel a jelentés, hogy a sertésszállítványok tarifái magasak, bonyolódottak és igazságtalanok s a mérvadó körök figyelmét mindezekre felhívja.

Az átlagos árak 1888-ban határozott emelkedést mutatnak 1887-el szemben, mely kilónként 3--5 krajczárig ment, a legnagyobb fokozást a román nehéz áru mutatta. —

Egyleti mozgalmak.

Marostordai gazdasági egyesület vál. ülése.

A marostordamegyei gazdasági egyesület febr. 21-én tartotta meg rendes havi ülését.

Az ülés elején Deák Lajos indítványára határozatba ment, hogy Máriaffy Albert elhunytá felett — ki az egyletnek egyik legrégebb tagja, sőt legutóbb alelnöke is volt — jegyzőkönyvileg részvét nyilvánítások, valamint özvegyéhez részvét felirat intéztessek, melyet a gazdasági egylet küldöttsége fog átnyújtani.

Ezután Lokodi János előadja az udvarhelymegyei gazdasági egylet 3—1889 számú átiratát a közlegelőkre vonatkozólag. Ugyanis a marostordamegyei gazd. egylet is közlegelőt óhajtván berendezni, e végből kérdést intézett az udvarhelyi egylet felé, mely a kívánt adatokat gyorsan elküldötte. E szerint az udvarhelymegyei gazdasági egylet csak egyetlen közös legelővel bír, mely a „Hargitta“ aljában fekszik, 530 hold területű, szelek ellen magas hegyek által védett, vize bő, mert a Nagy-Küküllő foly rajta keresztül és évenként 150 darab szarvasmarhát tart el. — Határozatba ment, hogy mező-pagocsa birtokos Szentkirályi Gyulához felkérés küldessék, miszerint tegyen kísérletet arra nézve, hogy azon esetben, ha az egylet azon a vidéken állíttatna be közlegelőt, számíthat-e hathatós vártolásra? A további lépések csak azután fognak megtétni.

Ezután báró Bánffy Zoltán elnök tett előterjesztést a cukorgyár ügyéről, előadván azt, hogy a gyár létrejötté elhatározott tény, habár a szükségeltető 5000 hold helyett alig 2000 lett aláírva. Azonban hiszi, hogy mihelyt a gazdaságosság tapasztalni fogja a cukorrépa-termesztés előnyeit,

azonnal felhagy a közánnyal s a termelésre tömegesen fognak ajánlkozni.

Molnár József indítványozza, hogy a gazdasági egylet tulajdonát képező kísérleti telepen ez évben cukorrépa termeltessek, a czélból, hogy azt az érdeklődők megfigyelhessék. Minthogy azonban a kísérleti telep talaja jelenleg a répatermelésre elkészülve nincs, az indítvány ezuttal mellőztetett.

Végül különböző gazdasági magvak jelöltettek ki, melyeket az egylet fővárosi magkereskedőtől meghozat s tagjainak szétoszt, úgy azonban, hogy azok az eredményről jelentést tenni tartoznak. (K)

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetés.

Baltaczim vásárlás.

Megvásárlásra kerestetik tíz métermázsa baltaczim.

Ajánlatokat elfogad Kolozs-Borsa (pósta helyt) czim alatt

Szász Ferencz
gazdatiszt.

(1.) (2—2.)

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Gabona mérték	Tiszta búza	Elegy búza	Rozs	Árpa	Zab	Török-búza	100 kiló		1 köbméter tífiza	1 kiló marhabús
helye	napja								széna	szalma		
k r a j c z á r o k b a n												
Budapest	február 28	métermázsa	750	—	578	595	547	473	—	—	—	—
Brassó	február 22	hektoliter	540	360	310	430	190	370	180	110	260	28
Deés	február 26	"	600	550	450	—	300	580	260	140	280	30
Fogarás	február 22	"	500	450	280	—	160	380	250	130	210	28
Gyula-Fehérvár	február 23	"	525	425	375	—	210	360	220	120	230	30
Kézdi-Vásárhely	február 21	"	510	410	320	350	200	390	350	90	240	28
Kolozsvár	február 21	métermázsa	650	—	460	—	460	485	300	140	300	34
Maros-Vásárhely	február 21	"	668	546	490	—	440	442	220	160	250	28
Nagy Szeben	február 22	hektoliter	460	340	300	—	190	360	180	100	350	30
Nagy-Várad	február 26	"	522	416	355	310	185	338	280	140	320	48
Sepsi-Szt.-György	február 25	"	520	470	320	380	170	380	300	100	150	29
Szász-Régen	február 28	"	500	455	350	310	175	375	340	210	260	24
Torda	február 23	"	500	350	325	300	200	330	300	30	225	28